

POLITIKA ODRŽIVE POLJOPRIVREDE

Veljača 2015

SADRŽAJ

- 1. Uvod**
- 2. Ključne riječi i pojmovi**
- 3. Analiza trenutne situacije**
- 4. Strategija**
- 5. Ciljevi**
- 6. Prijedlog poljoprivredne politike**
- 7. Taktički alati – načini provedbe konkretnih ciljeva**
- 8. Financijski instrumenti**
- 9. Sažetak**
- 10. Literatura**

1) Uvod

Poljoprivreda je jedna od tri najvažnije gospodarske politike ORaH-a (uz energetiku i vodno gospodarstvo) jer se samoodrživost bilo kojeg društva ogleda u njegovoj sposobnosti da zadovolji potrebe stanovništva za vodom, hranom i energijom. Hrvatska usprkos velikim potencijalima za razvijenu poljoprivredu (poljoprivredno zemljište, odgovarajuća klima, dostatne količine vode, tradicija i obrazovne institucije) danas uvozi gotovo 50% hrane čime se čini ogromna šteta za gospodarstvo i ukupni društveni razvoj.

Sadašnje stanje hrvatske poljoprivrede je prema svim pokazateljima (statističkim, ekonomskim, socijalnim i dr.) podjednako loše u svim njenim segmentima. Već godinama djeluju snažni procesi koji utječu na ubrzano smanjenje i postupni nestanak poljoprivredne proizvodnje, a ruralna područja obuhvaćena su nazadovanjem i depopulacijom. Kontinuirano nastaju i povećavaju se ogromne ekonomske štete i gubici.

Neki od uzroka takvog lošeg stanja su:

- nepovoljno višestoljetno političko i ekonomsko nasljeđe;
- nedostatak sustavne strategije, ciljeva, prioriteta, realnih sektorskih politika;
- neplansko, nesustavno i pogrešno raspolaganje nacionalnim resursima;
- nedostatak vizije i svijesti o nacionalnim interesima, mogućnostima i potrebama Republike Hrvatske;
- konzervativni neoliberalni političko-ekonomski koncept, koji je u poljoprivredi bio naročito naglašen i štetan;
- podilaženje interesnim lobijima i grupama, posebice uvozničkom lobiju;
- poljoprivreda se cijelo vrijeme tretira i upravlja odvojeno od ruralnog razvoja;
- prenormiranost – ograničavajući utjecaj administracije, agencija, inspekcija;
- političke strukture koje nisu radile u javnom interesu, klijentelizam, korupcija, zlouporabe;
- pogrešne i vrlo štetne politike poticaja (ogromna sredstva utrošena bez učinka, ogromni gubici, izostanak kontrole trošenja poticaja, pogodovanje grupama).

Poljoprivreda i ruralni razvoj su izuzetno značajni za Hrvatsku i ORaH jer:

- održiva poljoprivreda predstavlja multifunkcionalnu, stratešku i temeljnu granu privrede Republike Hrvatske;
- opskrbljenost hranom osnovni je preduvjet suvereniteta i održivosti hrvatskog društva;
- održiva poljoprivreda potiče pomak prema investicijskim programima s novim etičkim i socijalnim implikacijama;

- održiva poljoprivreda potiče zaposlenost – ona je izvor primarne sirovine, potiče razvoj ostalih industrijskih sektora te uslužnih djelatnosti uključujući turizam;
- održiva - ekološka poljoprivreda smanjuje "genetsku eroziju" tj. gubitak vrijednih lokalnih sorti i pasmina, i ne uključuje primjenu nedovoljno ispitane, zdravstveno i ekološki upitne GM tehnologije u slobodnom krajobraznom prostoru ;
- održiva poljoprivreda potiče pojavu višestruko atraktivnijih i kvalitetnijih proizvoda i usluga;
- održiva poljoprivreda oblikuje krajobraz i štiti okoliš, potiče stvaranje elastičnijih (agro)ekosistema, a time i formiranje edukacijski, rekreacijski te turistički zanimljivijih otvorenih prostora;
- održiva poljoprivreda oblikuje značajke krajobraza tj. stabilizira osjetljive krajobrazno- ekološke veze i utječe na ublažavanje posljedica klimatskih
- održiva - ekološka poljoprivreda u prosjeku troši manje energije nego konvencionalna (po hektaru i kilogramu nekog proizvoda);
- Republika Hrvatska po svojim je geološkim, klimatskim i krajobraznim obilježjima izrazito raznolika, većinom ruralna i dobrim dijelom poljoprivredna zemlja što predstavlja njenu prednost ,snagu i posebnost.

Za ORaH je razvoj poljoprivrednog sektora i održive poljoprivrede od najveće važnosti zato što:

- ruralna područja obuhvaćaju približno 98% površine Hrvatske, te 82,4% stanovništva (prema metodologiji OECD/EU, podaci iz popisa 2001. god.);
- od svih naselja u Hrvatskoj, 97,8% su ruralna i prijelazna naselja, a samo 2,2% su gradska naselja;
- preko 12% od svih zaposlenih radi u „SEKTORU A“ (poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo),
- u Hrvatskoj je 2003. godine bilo 448.532 poljoprivredna kućanstva (OPG), s 1.493.892 člana. Dakle, preko 33% ukupnog stanovništva živi u poljoprivrednim kućanstvima, koji se bave poljoprivrednom proizvodnjom;
- vrijednost poljoprivredne proizvodnje (outputa) u RH je približno 2.861 mil. (2,86 milijardi) eura. (Eurostat, 2011.);
- ukupna površina poljoprivrednog zemljišta je približno 2.700.000 ha, od čega je

približno 67% u privatnom vlasništvu, a približno 33% u državnom/javnom vlasništvu. Samo 58% raspoloživog zemljišta se obrađuje i koristi za proizvodnju (Eurostat, 2010).

Ovakvi (ali i svi drugi) pokazatelji nedvosmisleno govore o velikom značaju, mogućnostima, potencijalima i perspektivama za održiv razvoj poljoprivrede i ruralnih prostora. Dakle, teška situacija nije opravdana i ne mora biti takva jer postoje resursi, mogućnosti, znanja i rezerve.

POVIJESNI I DRUŠTVENI KONTEKST

Najveći utjecaj na stanje današnje hrvatske poljoprivrede ima duboka, neprirodna podjela između grada i sela, između onih koji proizvode i onih koji o tome odlučuju. Ta povijesna podijeljenost i nerazumijevanje koje gotovo ne postoji u razvijenijim zemljama svijeta, uzrokom je stoljetnog maćehinskog odnosa države prema poljoprivredi, pogrešnim i štetnim politikama.

Koliko god proizvodnja hrane bila strateška i temeljna aktivnost za opstojnost bilo kojeg naroda, pripadnici političkih struktura bili su ili potpuno ravnodušni ili, još češće, pasivno podržavali obezvrjeđivanje i stigmatizaciju proizvođača hrane kao nevažnog i neukog društvenog sloja oko kojega se ne treba previše zabrinjavati. S druge strane, građanima koji ne žive na zemlji nije se s dovoljno truda pokušavala približiti kompleksnost i važnost proizvodnje hrane i očuvanja sela kao integralne i važne sastavnice društva.

Velike stranke na poljoprivredu nisu gledale kao na moguće rješenje za probleme društva, već radije kao na dosadan problem koji treba rješavati. Održati ruralni prostor mirnim, uspavanim i bez posebnih prohtjeva dok je stvarna podrška išla nekamo drugdje bio je i ostao prioritet. Osnovnu ulogu u tom procesu imale su, nažalost, poljoprivredne potpore koje nisu imale funkciju finog podešavanja i razvijanja točno definiranih strateških ciljeva zemlje, već jedino socijalni učinak smirivanja koji je potpuno pogrešno usmjerio i način razmišljanja i trendove u proizvodnji.

Osim velikih stranaka i one koje se predstavljaju kao povijesni zaštitnici sela zapravo su činjenjem ili nečinjenjem sudjelovale u tom istom procesu. Politika prema selu i poljoprivredi krojila se bez istinske brige, povezanosti i dijaloga sa seljakom i njegovom obitelji, ali i bez većeg promišljanja o očuvanju resursa i održivosti. U ORaH-u provedbom

promišljene, planirane i transparentne poljoprivredne politike želimo pomoći obnovi sela i proizvodnji hrane jer naše djelovanje počiva na načelima održivosti, na važnosti proizvodnje hrane, važnosti ruralnog područja te na dugoročnom, strateškom promišljanju i dijalogu.

ODRŽIVA - TEHNOLOŠKI NAPREDNA POLJOPRIVREDA

Kada god govori o poljoprivredi ORaH uvijek isključivo govori o održivoj poljoprivredi u kojoj se poštuju sve norme zaštite okoliša – bilo da je riječ o ekološkoj poljoprivredi, integriranoj poljoprivredi ili „konvencionalnoj“ poljoprivredi koja poštuje pravila održive tj. dobre poljoprivredne prakse.

EKOLOŠKA POLJOPRIVREDA

ORaH posebno zagovara što jači razvoj ekološke poljoprivrede a osnovni razlozi za to su:

- ekološka poljoprivreda ne iscrpljuje tlo i pitku vodu koji ubrazano nestaju na globalnoj razini, ali i u Hrvatskoj zbog štetnog utjecaja industrijalizirane proizvodnje;
- ekološka poljoprivreda može proizvesti jednako ili više kvalitetne hrane po ha – nasuprot predrasudama;
- ekološka poljoprivreda proizvodi „realnu dodanu vrijednost“ za razliku od konvencionalne koja, ukoliko se uračunaju štete na okoliš i zdravlje, proizvodi štetu tj. negativnu vrijednost;
- ekološka poljoprivreda zapošljava više ljudi – više kontakta sa zemljom, više manualnog rada;
- ekološka poljoprivreda je profitabilnija;
- ekološki proizvedena hrana prema analizama ima višestruko bolja prehrambena obilježja .

Ekološka poljoprivreda ne isključuje visoku tehnologiju. Nasuprot tome, najveći stupanj održivosti proizvodnje moguće je postići sinergijom ekoloških postupaka i suvremenih znanja i tehnoloških dostignuća.

2) Ključne riječi i pojmovi

- POREZNE OLAKŠICE ZA PROIZVOĐAČE
- AGRO BANKA
- UKLANJANJE NEPOTREBNIH PROPISA I OGRANIČENJA
- MANJI PDV NA HRANU , NAJNIŽA STOPA PDV-a NA ORGANSKU HRANU
- OZNAČAVANJE I OPOREZIVANJE NEZDRAVE, ŠTETNE HRANE
- KAZNE ZA NEPLATIŠE
- NAVODNJAVANJE
- POREZ NA NEOBRAĐENO ZEMLJIŠTE
- EDUKACIJA - REAFIRMACIJA POLJOPRIVREDNIH ŠKOLA I ULOGE FAKULTETA
- OBNOVLJIVI IZVORI ENERGIJE U POLJOPRIVREDI
- RIBARSTVO – ODRŽIVA AKVAKULTURA
- INKUBATORI PROIZVOĐAČKIH ORGANIZACIJA
- SPAJANJE ZELENE I PLAVE HRVATSKE
- BRENDIRANJE HRVATSKE
- SELJAČKE TRŽNICE
- ZELENI KIOSCI
- DOMAĆA EKOLOŠKA HRANA U JAVNIM USTANOVAMA – ŠKOLAMA, VRTIĆIMA, BOLNICAMA, JAVNOJ UPRAVI

3) Analiza trenutne situacija

Desetljeća stagnacije i nazadovanja hrvatske poljoprivrede u potpunom su raskoraku s prirodnim i ljudskim potencijalom zemlje. Samo krajnja pasivnost, potpuno pomanjkanje vizije, neznanje, neučinkovitost i korumpiranost mogu uz sve prednosti koje Hrvatska ima dovesti do takvog stanja - katastrofalnog položaja hrvatskog sela i seljaka.

U velikoj mjeri to je rezultat povijesnih i društvenih odnosa kojima dominira nepoznavanje suštine i duha hrvatske poljoprivrede i hrvatskog seljaka. Zbir svih pogrešnih, paušalnih i često populističkih politika i poteza doveo je do slijedećeg:

Pad površine obradivog zemljišta

- S 2,2 milijuna ha 1960. Na 1,2 milijuna ha 2011.
- Ukupni potencijal državnog i privatnog zemljišta procjenjuje se na oko 2,4 milijuna ha.
- Znatno je povećana površina šumskog zemljišta proraštanjem pašnjaka i oranica.
- Neriješeni katastar i zemljišne knjige.
- Neriješeni i razvojno nepoticajni prostorni planovi; nezakonito raspolaganje i špekulacije državnim zemljištem.

Masovno napuštanje ruralnog prostora

- Broj poljoprivrednika konstantno opada – nije prirodan i očekivan proces s obzirom na neiskorišteno zemljište i ogroman uvoz hrane.
- Velik dio mladih ljudi ne vidi budućnost u proizvodnji hrane i odlučuje se napustiti selo.
- Nestaju mnoga manja i udaljena naselja.
- Nestaje i velik broj vrijednih kulturnih krajobraza koji su izraz međuovisnosti prirodnih i kulturnih elemenata na nekom području; čime nestaje i iznimno vrijedan turistički resurs.

Problemi hrvatskog poljoprivrednog tržišta

- Nedostatak zakonitosti, demokracije i pravde što se najviše očituje u neplaćanju proizvođača, raširen klijentelizam, parcijalni interesi, špekulacije i zlouporabe otežavaju i faktički blokiraju svrhovite aktivnosti, učinkovito organiziranje te razvoj proizvodnje i tržišta;
- Nepostojanje uvjeta za planiranje proizvodnje, razvoja i ulaganja: mala i srednja poljoprivredna gospodarstva (dakle najveći dio poljoprivrede i resursa) ostaju prepušteni sami sebi, izloženi su hirovima tržišta, i nemaju mogućnost planirati proizvodnju, razvoj ni ulaganja.

Niski prinosi

- Hrvatska ima višestruko manju bruto vrijednost proizvodnje po ha zemalja koje su proizvode u lošijim uvjetima.
- Niži nivo primjene suvremene tehnologije i orijentacija na niže dohodovne proizvodnje.

Alarmantan porast uvoza i smanjenje izvoza prehrambenih proizvoda

- Deficit vanjsko trgovinske balance iznosio je 1990. Godine oko 157 mil usd, 2003. Godine oko 377 mil usd, a 2013. Godine oko 800 mil usd.
- Strmoglavo pogoršanje događa se ukidanjem carinskih zaštita nakon ulaska hrvatske u EU.
- Uvozimo oko 45% hrane.

Beznačajna količina navodnjavanog zemljišta

- Hrvatska navodnjava oko 1% površina.
- Potencijal navodnjavanja ima oko 30% teritorija.

Nepostojanje kulture udruživanja

- Nedostatak udruživanja nije nastao sam od sebe, već je rezultat višedesetljetnog iscrpljivanja proizvođača stalnim mijenama i reformama što je stvorilo strah i nepovjerenje prema svim oblicima podjele odgovornosti s drugima.

Previše normi i ograničenja u proizvodnji

- Dobar dio poljoprivredne administracije bez ikakvog je praktičnog iskustva - u proizvodnji hrane ili drugdje, što rezultira pretjeranom normiranošću, strogim pravilima, minimalnim uvjetima i sl. koje poljoprivrednici moraju poštivati da bi pokrenuli određenu djelatnost posljedica je prethodno navedenog.

Nepostojanje laše dostupnih financijskih sredstava i olakšica

- Država ne koristi mogućnosti dodatnih poreznih olakšica za proizvođače, smanjenog PDV-a na hranu, na poljoprivredne strojeve i alate.
- Ne postoji 'Agrobanka' ni linije komercijalnih banaka koje bi bile prilagođene potrebama poljoprivrede.

Ne postojanje programa javne popularizacije poljoprivrede

4) Strategija

Poljoprivreda je ključna djelatnost za realizaciju koncepta samoodrživosti bilo kojeg društva jer zajednica ne može opstati bez zadovoljavanja potrebe za hranom, vodom i energijom. Hrvatska ima veliki društveni, okolišni i gospodarski potencijal (tradicija, ljudski kapital, resursi: poljoprivredno zemljište, voda, bioraznolikost, klima) za razvoj održivih oblika poljoprivrede, a upravo u tim oblicima je budućnost poljoprivrede u svijetu.

VIZIJA (ono za što se zalažemo i čemu stremimo)

Republika Hrvatska proizvođač je najkvalitetnije hrane za potrebe domaćeg stanovništva i izvoz, koja se u velikoj mjeri proizvodi ekološki na ruralnom području čija krajobrazna raznolikost i ljepota privlače turiste i koje je dom velikom broju stanovnika koji zadovoljno žive od održive proizvodnje hrane.

5) Ciljevi

Ciljevi održive poljoprivredne politike ORaH-a u suglasju su sa ciljevima Zajedničke poljoprivredne politike EU, koje je Hrvatska kao članica EU dužna implementirati. Ciljevi ove politike podijeljeni su u tri glavne kategorije:

- 1) gospodarski – održiva proizvodnja hrane,
- 2) okolišni - održivo upravljanje prirodnim resursima i mjerama protiv klimatskih promjena (adaptacijska strategija),
- 3) teritorijalni/socijalni – uravnotežen teritorijalni razvoj.

Glavni zadatak ove politike je uspostava realnog EU koncepta održive poljoprivrede i ruralnog razvoja koji polazi od povezanosti i međuovisnosti poljoprivrede i ruralnog prostora te velikog značaja poljoprivrede za ukupan razvoj i održivost svake nacionalne države. Ruralni razvoj je zbroj očuvanja prostornog nasljeđa (krajobraz, okoliš, prirodne vrijednosti, prirodni resursi, tradicija, kultura, integritet prostora), poljoprivredne proizvodnje i prerade (biljna proizvodnja, stočarstvo i ribarstvo), šumarstva, ruralnog turizma i 'zelene industrije' te socijalne infrastrukture. Ovo područje ima ogroman potencijal jer se radi o strateškoj djelatnosti u kojem savjesno postupanje i ulaganja mogu dati najsnažniju razvojnu polugu te relativno vrlo brze i snažne gospodarske, socijalne i ukupne strukturne učinke i dugoročnu stabilnost društva.

Iz analize trenutne situacije potpuno je razvidno da je situacija u hrvatskoj poljoprivredi izuzetno loša te je nužan temeljit zaokret putem reforme poljoprivredne politike čiji ciljevi trebaju biti povećanje i podizanje kvalitete te učinkovitosti poljoprivredne proizvodnje kao i poboljšanje održivosti u gospodarskom, okolišnom i društvenom smislu.

6) Prijedlog poljoprivredne politike

Imajući u vidu ljudske potencijale, povijesni i globalni kontekst, klimatsku i geografsku posebnost Hrvatske i trenutno stanje poljoprivrede, ORaH zastupa politiku koja obuhvaća sljedeće programe i ciljeve:

PROGRAM RAZVOJA TEMELJNIH PREDUVJETA

CILJEVI

- porezne olakšice za sve koji se bave proizvodnjom i preradom hrane;
- 'Agrobanka' – izvor prilagođenog financiranja;
- manji PDV na hranu, najniža stopa PDV-a na ekološke proizvode;
- ukidanje nepotrebnih propisa i ograničenja;
- likvidnost plaćanja – kazne za neplatiše.

PROGRAM RAZVOJA INFRASTRUKTURE

CILJEVI

- stavljanje državnog zemljišta na raspolaganje;
- navodnjavanje;
- okrupnjavanje zemljišta - porez na neobrađeno zemljište;
- očuvanje bioraznolikosti i krajobraza.

PROGRAM RAZVOJA ZNANJA I TEHNOLOGIJE

CILJEVI

- edukacija– reafirmacija poljoprivrednih škola i uloge fakulteta;
- obnovljivi izvori energije u poljoprivredi – biomasa, geotermalna, solarna i energija vjetra;
- ribarstvo – održiva akvakultura.

PROGRAM USPOSTAVE ALTERNATIVNIH PRODAJNIH KANALA

CILJEVI

- osnivanje seljačkih tržnica – „Farmers market“;
- „Zeleni kiosci“;
- domaća ekološka hrana u javnim ustanovama – školama, vrtićima, bolnicama, javnoj upravi;
- grupe solidarne razmjene.

PROGRAM NADGRADNJE

CILJEVI

- proizvođači udruženi u proizvođačke zadruge/grupe/organizacije;
- brendiranje - Hrvatska kao zemlja najkvalitetnije hrane u EU;
- spajanje zelene i plave Hrvatske;
- popularizacija poljoprivrede – poljoprivreda je važna i ponosni smo na nju!

ORaH smatra da ovi ciljevi obuhvaćaju sve što je prijeko potrebno da bi hrvatska poljoprivreda napokon dobila zamah i nužno ih je ugraditi u nacionalnu strategiju razvoja poljoprivrede u kojoj su razrađeni operativni detalji i taktike u provedbi. Ta strategija pak mora biti sastavni dio opće strategije razvoja Republike Hrvatske. Pojedinačno svaki od navedenih općih i strateških ciljeva značio bi izuzetan pozitivan pomak, ali postizanje prethodno navedene vizije u razumnom roku moguće je jedino uz sinergiju i provedbu svih navedenih ciljeva usporedno.

RAZRADA CILJEVA:

TEMELJNI PREDUVJETI

Sva nastojanja prema značajnoj promjeni na području proizvodnje hrane u Republici Hrvatskoj posustaju i ne uspijevaju jer ukupna klima u zemlji nije naklonjena radu u zahtjevnom i kompleksnom sustavu proizvodnje hrane. Društvo, posebice oni koji donose pravila ili rade u okviru državnih institucija moraju shvatiti da poljoprivrednika trebamo najmanje 3 puta na dan – za doručak, ručak i večeru. Proizvođaču hrane mora se omogućiti najveća moguća podrška jer on je taj koji donosi osnovnu sigurnost i svaki dan stvara mjerljivu novu vrijednost.

OLAKŠICE ZA SVE KOJI SE BAVE PROIZVODNJOM I PRERADOM DOMAĆE HRANE

Unatoč mnogim najavama, sve grane hrvatskog gospodarstva umjesto rasterećenja i olakšanja u zadnjih nekoliko godina dobile su nove nizove legislative i nove financijske namete. ORaH planira donijeti niz mjera kojima će se rasteretiti svatko tko želi proizvoditi hranu ili sudjelovati u pripremi i preradi domaće, kvalitetne hrane. Poljoprivredna potpora tj. izravna plaćanja na koje će poljoprivrednici i dalje imati pravo kao i njihovi kolege u EU, ne mogu se ubrojiti u posebne pogodnosti jer one samo ublažavaju ogromne nedostatke konkurentnosti i potpomažu preživljavanje.

ORaH se zalaže za porezne olakšice – manji porez na dohodak i dobit u poljoprivredi, olakšice na zapošljavanje u poljoprivredi, manji PDV na poljoprivrednu tehniku i opremu za prehrambenu industriju, što uz ukidanje pojedinih parafiskalnih nameta može dovesti do

značajno veće konkurentnosti, motiviranosti novih i mladih proizvođača te do novog zamaha u poljoprivredno-prehrambenom sektoru.

'AGRO BANKA' – IZVOR PRILAGOĐENOG FINANCIRANJA

Financiranje poljoprivrede vrlo je specifično jer ovisi o mnogim promjenjivim agrotehničkim detaljima, stanju na tržištu, klimatskim prilikama i sl. tako da ga odlikuje nestalnost i nešto veća razina rizika. Uz to postoji česta potreba za kratkoročnim financiranjem npr. za zaštitna sredstva, sjeme i gnojivo da bi se premostilo nekoliko tjedana ili mjeseci do očekivanih priljeva sredstava u proizvodnji. S obzirom da komercijalne banke u posljednjih dvadesetak godina nisu pokazale spremnost za značajan iskorak u tom smjeru, jedino specijalizirana poljoprivredna banka, osnovana od strane države može odgovoriti na potrebe proizvođača hrane i formirati financijske pakete koji će se znatno razlikovati od komercijalnih. Osnivački kapital moguće je naći unutar nacionalnih fondova, u suradnji s europskim i svjetskim razvojnim bankama i sl. Uspostava Agro banke u kojoj su zaposlenici osobe iskusne u području poljoprivrede i koji poljoprivrednike vide kao dugoročne partnere predstavlja jedan od najvažnijih koraka u postizanju predstavljene vizije razvoja poljoprivrede.

MANJI PDV NA HRANU, NAJNIŽA STOPA PDV-a NA EKOLOŠKE PROIZVODE

Hrvatska koja ima oko milijun građana ozbiljno ugroženih siromaštvom ima najveći PDV na hranu u Europi. Takav oblik otimanja novca od građana, ali u isto vrijeme i destimuliranja svake proizvodnje, bez presedana je među civiliziranim zemljama. Pravedno rješenje koje zagovara ORaH sastoji se u sljedećem:

- PDV na osnovne prehrambene artikle najviše 10%;
- najniža stopa PDV-a na ekološke proizvode;
- jasno označavanje i dodatno oporezivanje hrane koja sadrži dokazano štetne sastojke i koja je nutritivno nepreporučljiva.

Na ovaj način otvara se prostor za porast prodaje upravo kvalitetne domaće hrane, lokalno proizvedene. U isto vrijeme, porezom na hranu koja sadrži štetne sastojke, npr. kancerogene kao što su nitrati ili one koja najviše pridonosi teškim krvožilnim bolestima i smrtnosti, pozitivno bi se djelovalo na prehrambene trendove i troškove zdravstva. Licemjerno je da je cigareta postala zabranjena, omražena i 10x skuplja od stvarne proizvodne cijene dok se podjednako štetne namirnice koje globalno uzrokuju možda i više kroničnih bolesti i smrti nego pušenje, prodaju daleko ispod stvarne cijene troškova zdravlja i okoliša.

UKIDANJE NEPOTREBNIH PROPISA I OGRANIČENJA

Uz svu kompleksnost zakonskog okvira poljoprivrede koji prati ciljeve i zahtjeve zajedničke poljoprivredne politike (ZPP) EU, hrvatski su poljoprivrednici opterećeni ogromnim teretom pravila, normi i ograničenja koje nameću podzakonski nacionalni akti. Umjesto da država bude pomoć i podrška, postavlja se u poziciju strogog i zahtjevnog kontrolora na mjestima gdje je to najmanje potrebno. Tako se na primjer proizvođačima domaćih autohtonih mesnih proizvoda nameću uvjeti i kontrole kao kod industrije. Slično je s propisima u vinarstvu, sirarstvu, preradi voća i povrća, proizvodnji alkoholnih i bezalkoholnih pića i drugdje. Rezultat svega je sve manja konkurentnost manjih i srednjih proizvođača i sve teži pronalazak motivacije za pokretanje posla u proizvodnji hrane.

LIKVIDNOST PLAĆANJA –KAZNE ZA NEPLATIŠE

Veliki problem Hrvatske već je godinama nelikvidnost koja se posebno osjeća u sektoru proizvodnje hrane. Osim kašnjenja s isplatama subvencija, poljoprivrednici i proizvođači se susreću s neplaćanjem njihovih proizvoda od strane trgovaca, kašnjenjem plaćanja ili primitivnim oblicima ekonomije – odnosno robnom razmjenom (kompenzacijama) koja uništava samu srž ove proizvodne djelatnosti i njene zdrave temelje. Društvo nikada neće postati zdravo i poljoprivreda ne može uspjeti ukoliko ne prestane ova, za ukupnu ekonomiju, izuzetno štetna pojava jer ona razara mogućnost suradnje i dijaloga među ključnih aktera u ovom sektoru. Odgovornost za to najvećim dijelom počiva na državi koja ima instrumente s kojima nelikvidnost može suzbiti, a s vremenom čak i iskorijeniti, te je država u interesu svih građana Hrvatske obavezna taj instrument prisile i upotrijebiti.

INFRASTRUKTURA

STAVLJANJE DRŽAVNOG ZEMLJIŠTA NA RASPOLAGANJE

Jedno od temeljnih pitanja hrvatske poljoprivrede je aktivacija svega neobrađenog državnog zemljišta čija je procijenjena površina između oko 500.000 ha. Novo osnovana Agencija za poljoprivredno zemljište započela je s pokretanjem natječaja i dodjele zemljišta prema Zakonu o poljoprivrednom zemljištu iz 2013. godine. ORaH podržava nastojanje Agencije za poljoprivredno zemljište, ali snažno zagovara reviziju sustava bodovanja tzv. Gospodarskog programa na osnovu kojega se danas dodjeljuje zemljište. Sustav bodovanja umjesto da favorizira jake i velike sustave mora donositi ravnotežu, uzimati više u obzir i posebno bodovati održive oblike proizvodnje, pratiti strateške ciljeve razvoja Hrvatske poljoprivrede i biti snažna poluga u postizanju vizije razvoja poljoprivrede RH. Sukladno karti poljoprivredne proizvodnje Hrvatske koja mora biti sastavni dio Strategije poljoprivrede Hrvatske, na onom poljoprivrednom zemljištu u državnom vlasništvu koje je prikladno za

ekološki uzgoj država mora obvezati koncesionara (zakupca) na provedbu tog oblika poljoprivredne proizvodnje.

NAVODNJAVANJE

Uređenje vodosustava i melioracija poljoprivrednog zemljišta (adaptacijska klimatska strategija i operativni planovi, održavanje postojeće mreže i povećanje nove mreže za navodnjavanje i odvodnju) od najveće su važnosti za nastavak proizvodnje hrane u većini proizvodnih područja Republike Hrvatske.

Smatramo da je za dobar dio Hrvatske, posebice Slavoniju koja ima vrlo nisku količinu padalina, a ne oskudijeva rijekama, navodnjavanje od izuzetnog značaja. Program ruralnog razvoja otvorit će prostor jedinicama lokalne samouprave za financiranje projekata navodnjavanja. Najviši iznos za tu namjenu iznosi 15 milijuna EUR, a intenzitet čak do 100%. ORaH će snažno podržavati i pomoći svako nastojanje u ovome smjeru bilo da je riječ o učinkovitom raspolaganju sredstvima Programa ruralnog razvoja ili investicijama i radovima financiranih od strane države ili drugih izvora.

Osim samog navodnjavanja ORaH će promovirati i agrotehničke mjere održive poljoprivrede kojima se značajno povećava količina humusa u iscrpljenim tlima, a s time i apsorpcijskog kapaciteta tla. To je preduvjet za adekvatno upijanje i zadržavanje vode što može znatno doprinijeti smanjenju potrebe za navodnjavanjem.

OKRUPNJAVANJE ZEMLJIŠTA – POREZ NA NEOBRAĐENO ZEMLJIŠTE

ORaH drži da prosječna veličina posjeda koja iznosi u prosjeku 5,6 ha nije najveći problem poljoprivrede. Dokaz tome su mnoge zemlje koje sa sličnom veličinom posjeda imaju izuzetne rezultate i znatno veći financijski učinak po ha. Ipak, okrupnjavanje je pozitivan proces jer izravno utječe na smanjenje troškova proizvodnje. Jedna mogućnost za postizanje okrupnjavanja je komasacija koja je vrlo komplicirani dug proces koji nije moguće provoditi u svim situacijama i u svim regijama. U ORaH-u smatramo da je jednostavnije, a za društvo jeftinije rješenje, uvođenje poreza za neobrađeno zemljište.

Zašto? Svako zemljište ruralnog prostora ukoliko nije u uporabi, zarasta u šikaru ili šumu čime se trajno gubi njegova vrijednost. Uz to, svako napuštanje obradive zemlje direktno umanjuje prehrambeni suverenitet zemlje, takvo zemljište narušava izgled prostora koji time gubi na vrijednosti, a nekontrolirano se razvija štetni korov poput ambrozije. Dakle, nanosi se znatna javna šteta. Upravo zbog postojanja javne štete svaki posjednik koji je takvo stanje omogućio dužan je platiti određena odštetna sredstva. Uz adekvatan sustav kontrole i stvarnu naplatu poreza svima koji zemlju ne održavaju, prirodno će se potaknuti proces iznajmljivanja i prodaje što je najbrži put u postizanju okrupnjavanja.

OČUVANJE BIORAZNOLIKOSTI I KRAJOBRAZA

Značajnu potporu održanju dugoročno stabilne poljoprivredne proizvodnje daje i očuvanje krajobraza i bioraznolikosti. Ovaj cilj bi trebao, između ostalog, potaknuti i formiranje novih agrarnih krajobraza i prostora istovremenim uvažavanjem ekonomskih, ekoloških i kulturnih kriterija, što je od posebnog značenja u kontekstu globalno prisutne degradacije krajobraza i okoliša. Uvažavanje kulturnog kriterija ovdje bi se iskazivalo kroz stvaranje i očuvanje vrijednih krajobraznih elemenata, uzoraka i prostora za kvalitetan vizualni doživljaj i život stanovništva Hrvatske, generiranje prepoznatljivosti na lokalnoj i regionalnoj razini, te posebice obazriv odnos čovjeka prema prirodi. U tom smislu sva buduća nastojanja i akcije oko formuliranja i planiranja održive poljoprivredne proizvodnje i ruralnog razvoja trebaju težiti razvoju kao i provedbi koncepata i modela kojima će se potaknuti stvaranje svrhovito organiziranih proizvodnih agrarnih prostora visoke javne vrijednosti. Ovo je od posebnog značaja u kontekstu razvoja turizma te zaštite prirode i okoliša, odnosno pružanja čitavog niza važnih ekosustavskih usluga. Dakle, održiva poljoprivreda u tom kontekstu zauzima iznimno važnu poziciju okolišu prijateljske aktivnosti, koja uz osnovni zadatak proizvodnje hrane utječe i na rješavanje niza ostalih problema kao što su primjerice održivo upravljanje vodama, ali i očuvanje kvalitete otvorenih zelenih prostora i krajobraza.

Provedba koncepta zelene / krajobrazne infrastrukture i poljoprivreda visoke prirodne vrijednosti

Održiva politika poljoprivrede velikim djelom potiče i provedbu sustavskog pristupa u cilju osiguravanja za živi svijet važne propusnosti agrarnih krajobraza, odnosno cjelovito očuvanje i unaprjeđenje prirodnih vrijednosti u ruralnim područjima Hrvatske.

To je između ostalog moguće realizirati i provedbom koncepta zelene / krajobrazne infrastrukture (*green / landscape infrastructure*) u cilju identifikacije, očuvanja i dugoročno kvalitetnog upravljanja mrežom zelenih otvorenih prostora, a koja između ostalog obuhvaća i višenamjenska poljoprivredna područja i krajobraze. Ova mreža potiče očuvanje krajobraznih i ekoloških vrijednosti, odnosno funkcija i procesa.

Održiva poljoprivredna politika (temeljena na ciljevima Zajedničke poljoprivredne politike EU) koji su velikim dijelom usmjereni na osnaživanje pružanja ekosustavskih usluga, potiče provedbu koncepta zelene infrastrukture kroz:

- 1) očuvanje i uređenje mozaične strukture zemljišta;
- 2) očuvanje, unaprjeđenje i revitalizaciju krajobrazno i ekološki važnih koridora/veza;
- 3) primjenu održivih agrotehničkih mjera i operacija;

- 4) ekstenziviranje korištenja zemljišta;
- 5) održivo upravljanje tlom i vodama;
- 6) primjenu održivih modela obrane od poplava.

Održiva poljoprivredna politika potiče i primjenu koncepta očuvanja i razvoja poljoprivrede visoke prirodne vrijednosti (*High Nature Value Farming*), koji je u Europi razvijen kao instrument za naglašavanje ključne važnosti poljoprivrednih sistema niskog intenziteta korištenja zemljišta unutar, ali i van zaštićenih područja, i to posebno u kontekstu generiranja ključnih javnih vrijednosti kao što su očuvanje kulturnih krajobrazova, bioraznolikosti te ublažavanje posljedica klimatskih promjena.

ZNANJE/TEHNOLOGIJA

S obzirom da je poljoprivreda kompleksna grana koja uključuje veliki raspon područja znanja – od kemije i biologije, tlo-znanstva, fiziologije bilja, genetike, agro-tehnologije, financija, knjigovodstva i vjerojatno nema kompleksnije djelatnosti s toliko faktora rizika i nepoznanica, to je područje u kome se nikad ne prestaje učiti. Zato je znanje jedan od općih ciljeva ove politike.

EDUKACIJA- REAFIRMACIJA POLJOPRIVREDNIH ŠKOLA I ULOGE FAKULTETA

ORaH smatra da je usporedno s povratkom digniteta poljoprivrede i ohrabrivanjem mladih da se u nju uključe potrebno, prema regionalnim potrebama i strateškim ciljevima razvoja, osvježiti i modernizirati rad i program postojećih poljoprivrednih škola te po potrebi pokrenuti nove poljoprivredne škole. ORaH smatra da poljoprivredne škole ne moraju biti velike i luksuzno opremljene već moraju biti čvrsto vezane uz selo i nuditi nastavu u kojoj će dominirati tematika upravljanja (menadžmenta) gospodarstvom i praktičan rad. Program škola mora se na godišnjoj razini oblikovati u odnosu na realno stanje u poljoprivredi i uspješnost ostvarivanja pojedinih strateških ciljeva. Poljoprivredne škole osim srednjeg poljoprivrednog obrazovanja moraju ponuditi i cjeloživotne, kraće programe i certifikacije namijenjene već aktivnim poljoprivrednicima koji bi htjeli unaprijediti svoje znanje.

Hrvatski fakulteti koji se bave poljoprivredom i hranom moraju iznova zauzeti ulogu aktivnih sudionika u procesu unaprijeđenja poljoprivrede kroz znanstveni rad koji je u uskoj vezi sa strategijom razvoja i koji se oblikuje na godišnjoj razini ovisno o aktualnim potrebama proizvođača. Da bi se to postiglo ORaH će zagovarati formiranje zasebnog stručnog tijela u kome predstavnici ključnih aktera u poljoprivredi moraju odlučiti o prioritetima znanstvenog rada i smjera edukacije poljoprivrednika za svaku godinu

zasebno. Financiranje ovakvog načina rada bit će dodatno omogućeno kroz sredstva fonda za istraživanje Horizon 2020 te Europsko inovacijsko partnerstvo EIP. Sva nova saznanja i aktualne upute moraju biti kvalitetno predstavljene proizvođačima putem nacionalne Savjetodavne službe.

OBNOVLJIVI IZVORI ENERGIJE U POLJOPRIVREDI – BIOMASA, GEOTERMALNA, SOLARNA I ENERGIJA VJETRA.

ORaH se snažno zalaže za energetske učinkovitost i dugoročnu konkurentnost poljoprivrednih gospodarstava koju se može znatno potpomoći diverzifikacijom izvora energije. ORaH će podržati sve mogućnosti da se zakonski olakša put do postavljanja ili izgradnje energetskih postrojenja na farmama te da se akumulirana ili proizvedena energija koristi u diverzifikaciji djelatnosti – npr. stočarska farma s bio-plinskim postrojenjem, solarnom elektranom i staklenikom. Znatna sredstva za razvoj ovog važnog segmenta poljoprivrede nalaze se u Fondu za ruralni razvoj te u Fondu za zaštitu okoliša

Cilj je iskorištavanje obnovljivih izvora energije kojima poljoprivrednici raspolažu cijele godine čime se postiže:

- proizvodnja po cijeni vrlo konkurentne hrane, jer za preradu poljoprivrednih proizvoda nije potrebno kupovati niti trošiti energiju iz javne elektroenergetske mreže,
- sudjelovanje u postizanju energetske neovisnosti Hrvatske,
- sudjelovanje u naporima za ublažavanje posljedica klimatskih promjena,
- stvaranje pretpostavki za zapošljavanje hrvatskih tvrtki, stručnjaka i inovatora na izgradnji i održavanju domaćih energana pokretanih obnovljivim izvorima.

RIBARSTVO – ODRŽIVA AKVAKULTURA

Ribarstvo je kompleksna i zahtjevna grana u kojoj se trenutno traže najbolja rješenja za postizanje dugoročne održivosti izlova i proizvodnje ribe. Sredstva europskog fonda za ribarstvo namijenjena su uspostavi ravnoteže između ribolovnih kapaciteta i raspoloživih resursa pa se znatnim sredstvima financira i uništavanje brodova. U takvom odnosu trenutnih događanja u ribarstvu ORaH vidi najviše prostora u dugoročnom razvoju održive, ekološke akvakulture. Akvakultura je visoko kontrolirani proces uzgoja ribe na kopnu ili u moru koji unatoč potrošnji resursa može biti vođen na održivim principima. Tada govorimo o ekološkoj akvakulturi koja je znatno zahtjevnija jer podrazumijeva potrošnju održivo proizvedene riblje hrane, strogo planiranje veličine jata, posebne zdravstvene uvijete lokacije, minimalnu upotrebu lijekova i sl. Unatoč svemu navedenom i nešto većoj proizvodnoj cijeni, kupci su izuzetno zainteresirani za ovako proizvedenu ribu i taj oblik proizvodnje trenutno je u uzletu. S obzirom na zdravstvenu važnost ishrane ribom te s

obzirom na još uvijek znatan prostor za razvoj, ORaH će podržati akvakulturu kao važnu kariku ukupnog razvoja ribarstva, pri tome ne zanemarujući i ostale procese i potrebe koje imaju ribari izvan ove grane ribarstva.

ALTERNATIVNI PRODAJNI KANALI

Sav trud proizvođača hrane uzaludan je ukoliko proizvod nakon svih ulaganja, rada i rizika žive proizvodnje, ne može naći svoj put do kupca. Kako bi bilo dovoljno mjesta za sve proizvođače i kako bi kupci imali dovoljnu lepezu izbora, ORaH uz jačanje suradnje s industrijom i prodajnim lancima podržava i alternativne kanale prodaje koji potiču tržišnu dinamičnost.

OSNIVANJE SELJAČKIH TRŽNICA - 'FARMER'S MARKET'

Tržnica je odavno izgubila status mjesta na kojem se nalazi kvalitetna domaća hrana. Većina građana svjesna je da je daleko najveća količina hrane na tržnici ista ona koja se nalazi u prodajnim centrima, a prodaju je prekupci koji s poljoprivredom nemaju nikakve veze. U zadnje vrijeme dolazi do određenih inicijativa koje imaju za cilj certifikaciju pojedinih proizvođača čime se garantira domaće porijeklo hrane. ORaH podržava takav pristup, ali smatra da je doseg takvih inicijativa ograničen jer tržnicu ipak u većini zauzimaju prekupci uvozne robe što uvijek dovodi do zbunjivanja kupaca. Put koji ORaH podržava je osnivanje posebnih gradskih seljačkih tržnica na kojima isključivo mogu prodavati obiteljska poljoprivredna gospodarstva ili određivanje jednog dana u tjednu kada na tržnici mogu prodavati isključivo domaći proizvođači. Posebno mjesto i mogućnost označavanja na takvim tržnicama moraju imati ekološki proizvodi.

ZELENI KIOSCI

Zeleni kiosk je tržnica u malom, odnosno prodajno mjesto jednog ili više proizvođača ekoloških proizvoda koje se nalazi na javnom prostoru, odvojeno od tržnice. Kao i seljačke tržnice, idealna pozicija zelenih kioska su gradske sredine, posebice gušće naseljeni dijelovi grada u kojima postoji značajan potencijal prodaje ali i trgovački centri. Kada u Hrvatskoj razgovaramo s poljoprivrednicima, posebice onima koji se bave ekološkom ili održivim poljoprivredom mnogi se žale na nemogućnost plasiranja svojih proizvoda u velike distributivne lance. Činjenica jest da veliki trgovački centri forsiraju prodaju uvezenih poljoprivrednih proizvoda, često sumnjive kvalitete i podrijetla, ali jeftine prodajne i još daleko jeftinije nabavne cijene. To iznimno destimulirajuće djeluje na domaće proizvođače hrane te je nužno po uzoru na druge europske države s razgranatom mrežom tzv. zelenih kioska u velikim trgovačkim centrima pravno regulirati obvezu nuđenja tako proizvedene hrane u za to predviđenim zelenim kioscima. Ova mjera s vremenom utječe i edukativno, na

promjenu ponašanja potrošača koji počinju radije birati domaće proizvedenu, lokalnu hranu s poznatim podrijetlom, nešto više cijene, hranu koja pomaže gospodarstvu Hrvatske, nego jeftinu, uvezenu hranu dvojbenog porijekla.

DOMAĆA EKOLOŠKA HRANA U JAVNIM USTANOVAMA - ŠKOLAMA, VRTIĆIMA, BOLNICAMA, JAVNOJ UPRAVI

S obzirom na važnost funkcioniranja javnih ustanova i ostalih organizacija koje djeluju u javnom prostoru, te s obzirom na važnost zdravlja službenika, djece i korisnika pojedinih javnih organizacija, posebnim propisima koji definiraju kvalitetu i sigurnost hrane koja se na takvim mjestima priprema, potaknut će se korištenje domaćih, lokalno proizvedenih namirnica. U vrtićima, školama i bolnicama kroz postavljene kriterije kvalitete posebno će se promovirati korištenje ekološki proizvedene hrane. S obzirom da je glavni problem proizvođača mogućnost plasmana, takav sustav izrazito će pozitivno djelovati na ukupnu mogućnost plasiranja kvalitetne domaće hrane.

GRUPE SOLIDARNE RAZMJENE

Grupe solidarne razmjene oblik su neposrednog organiziranja građana i proizvođača pri čemu proizvođač opskrbljuje najčešće grupu građana sa svježim plodovima, prema unaprijed dogovorenim planu i količinama. Najčešći primjer je grupno nabavljanje sezonskog ekološkog povrća i voća direktno od malih lokalnih proizvođača. Grupe solidarne razmjene temelje se na povjerenju, suradnji, planiranju proizvodnje prema dogovoru s članovima grupa, smanjenju troškova pakiranja i distribucije, promoviranju kvalitetne hrane i zdravih međuljudskih odnosa. ORaH u potpunosti podržava razvoj svih oblika društveno podržane poljoprivrede (*CommunitySupportedAgriculture*) kao što su društveni i urbani vrtovi, grupe solidarne razmjene, potrošačke zadruge i slični trendovi koji se šire u svijetu, te su jedan od putova za jačanje malih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava. Treba naglasiti da će kod poticanja razvoja spomenutih oblika organiziranja prodaje ORaH voditi računa da oni djeluju u okviru zakonskih propisa i raditi na prilagodbi i pojednostavljenju zahtjeva za njihovo djelovanje.

NADGRADNJA

Uz sve navedene ciljeve postoje i oni koji dolaze kao prirodna nadgradnja i zaokruženje ukupnog procesa ali i kao stimulatori kasnijeg, daljnjeg razvoja grane. To su udruživanje, brendiranje, spajanje zelene i plave hrvatske te popularizacija poljoprivrede među građanstvom.

PROIZVOĐAČKE GRUPE I ORGANIZACIJE

Za ORaH svrha udruživanja nije samo ušteda u proizvodnji. Prava je svrha koncentracije snage, podjele resursa (intelektualnih i materijalnih) i zajedničkog djelovanja - postizanje boljih poslovnih rezultata, ali i snažnija partnerska pozicija prema prerađivačkoj industriji i robnim lancima u postizanju zajedničkih ciljeva – uspješne prodaje i kvalitetnog života od proizvodnje hrane. S obzirom na više desetljetne teškoće kod uspostave proizvođačkih grupa/organizacija ORaH u tom procesu zagovara jaču ulogu države koja u prvo vrijeme mora pomoći u organizaciji i razvoju rada grupa/organizacija. Na regionalnoj razini, uskladu s prirodnim obilježjima, potencijalom resursa i tradicijom, ORaH će zastupati osnivanje tzv. „Zadružnih inkubatora“ čije je svrha postavljanje i pokretanje proizvođačke grupe/zadruge/organizacije u skladu s interesom proizvođača na određenom području. Infrastruktura „inkubatora“ omogućit će vođenje organizacije do onog trenutka u kome će proizvođači steći dovoljno povjerenja i iskustva da mogu samostalno nastaviti dalje. Pozitivni primjeri u praksi prirodno će potaknuti širenje procesa, nastajanje novih funkcionalnih organizacija i napokon rješavanje tog kroničnog problema.

Zadrugarstvo u EU postaje trend jer su mnoge države čija ekonomija počiva na velikom broju manjih i srednje velikih poduzetničkih projekata prepoznale opasnost koju globalizacija i veliki igrači, multinacionalne tvrtke, predstavljaju za tu kičmu svake zdrave ekonomije. Stoga je nužno da Republika Hrvatska što hitnije donese Strategiju zadrugarstva. Treba također imati na umu da je zadrugarstvo u EU trend, primjerice udruženje Cooperatives Europe okuplja i predstavlja 160 tisuća zadruga iz cijele Europe. Impresivan je podatak da europske zadruge zapošljavaju 5,4 milijuna ljudi, imaju 123 milijuna članova. Udruženje Cooperatives Europe je aktivan član grupe za društvenu ekonomiju pri Europskom parlamentu i neosporna je činjenica da zadrugarstvo ima ogroman potencijal za razvoj i jačanje europske ekonomije. Cilj koji se jačanjem zadrugarstva želi postići jest fokusiranost na realnu ekonomiju koja zadovoljava potrebe i težnje ljudi, a ne financijskog tržišta. To je drugačija, otporna i inovativna ekonomija u kojoj različiti poslovni modeli mogu biti uspješni. To je okvir koji podržava nove poduzetničke poduhvate koji su okrenuti prema ljudima. Prvenstveno prema ljudima, a tek potom prema kapitalu, a da bismo to postigli moramo stvoriti kvalitetan zakonodavni okvir koji različitim poslovnim oblicima dozvoljava jednake mogućnosti razvoja i uspjeha. Nažalost, zakonodavstvo otežava

zadrugama privlačenje kapitala, a to otežava pokretanje zadruga i upravljanje njima. Pravila igre jednostavno moraju biti jednaka za sve i zakon mora razviti one mjere koje će motivirati, poticati i olakšavati pokretanje, upravljanje i rast zadruga a zadruge moraju imati istu priliku kao i ostali oblici poduzetništva. Zadrugarstvo je ogroman potencijal za zapošljavanje prvenstveno mladih ljudi pa je nužno da se mladi educiraju i informiraju o zadrugarstvu. Naime, na školama i fakultetima edukacija o poduzetništvu usmjerena je isključivo na tradicionalne poslovne modele, a o zadrugarstvu se uopće gotovo ni ne govori. Država bi također trebala donijeti obrazac ili smjernice za zadrugarstvo.

Osim pozitivnih trendova vezanih uz zadrugarstvo u EU i Europska povelja o malim poduzećima daje dobru osnovu jer je Hrvatska preuzela obavezu implementacije ove povelje u sve dokumente razvoja regionalne i državne politike. Smisao ove Povelje sadržan je u logici: **'MISLI PRVO NA MALE'** i to kroz nastavak jačeg razvoja poduzetništva u EU-a po financijskom programu 2014–2020.

BRENDIRANJE - HRVATSKA KAO ZEMLJA NAJKVALITETNIJE HRANE U EU

Potporna ukupnom razvoju i uspjehu hrvatske poljoprivrede jasno je i prepoznatljivo brendiranje Hrvatske kao europske top destinacije kada govorimo o kvaliteti hrane. Takvo brendiranje, podržano vrhunskim dizajnom i pamtljivim porukama dio je ukupnih aktivnosti na promjeni svijesti što bi očekivano trebalo potaknut kupce, domaće i turiste, na veću potražnju kvalitetne domaće hrane. Namjera je ovoga postići dodatni interes robnih lanaca, hotela, tržnica i svih ostalih mjesta na kojima se nudi hrana čime se stvara održivi ciklus potražnje koji je preduvjet stabilne prodaje i daljnjeg jačanja proizvođača. Posebnu ulogu u svemu ima ekološki proizvedena hrana koja mora zauzeti centralno mjesto takvog brendiranja. Cilj je u što kraćem vremenu postići da na globalnom nivou Hrvatska bude prepoznata kao zemlja predvodnica u održivoj/ekološkoj proizvodnji hrane koja se priprema i nudi po najvišim gurmanskim kriterijima – najraznolikije nacionalne kuhinje u svijetu!

SPAJANJE ZELENE I PLAVE HRVATSKE

Mnogo je vremena utrošeno u promišljanje kako hrvatski turizam upregnuti u potrošnju domaće hrane u uvjetima otvorenog tržišta. ORaH ima rješenje koje proizlazi iz sinergije tri procesa:

- 1) Kriteriji kvalitete koji potiču korištenje lokalno proizvedene hrane - zbog sigurnosti ogromnog broja gostiju potrebno je propisati određene kriterije kvalitete u pripremi hrane u hotelima i restoranima koji će dati izuzetnu prednost korištenju isključivo domaće, kvalitetne hrane.

- 2) Brendiranje i program nacionalnih jela - usporedno sa snažnim brendiranjem hrvatske i njene kvalitetne i ukusne hrane, potrebno je s pripremiti program koji će omogućiti ponudu nacionalnih menija koji unajboljoj mjeri predstavljaju Hrvatsku, a temeljeni su na kombinaciji raznovrsne kulinarske tradicije i suvremene ekološke proizvodnje. Interes turističkih djelatnika za takav program proizaći će iz same potrebe da se prati trend kojega stvara snažan proces brendiranja.
- 3) Certificirani održivi hoteli i kampovi - U Hrvatskoj se već desetljećima priča o nužnosti promjene sadašnjeg modela sezonskog, morskog, ljetnog, masovnog turizma, a važno jelo na meniju takvih promišljanja jest i zaokret prema tzv. održivom ili ekološkom turizmu. No, da bismo uopće imali mogućnost razvijati takve oblike turizma nužni su nam ugostiteljski i turistički kapaciteti koji su certificirani po kriteriju održivosti. Ugostiteljski i hotelski objekti, kampovi sa certifikatom održivosti obavezni su nuditi domaću, lokalnu, po mogućnosti na održivi način proizvedenu hranu, a povećanjem broja takvih objekata multiplicirat će se koristi za takve oblike poljoprivrede, a u konačnici i njen ukupan obujam.

S vremenom će se postići da svaki hotel, restoran, kamp ili marina u ponudi ima neki od ekoloških menija kvalitetne domaće hrane ili sirove ekološke namirnice - zato jer će to tražiti gosti i zato što će to tražiti kriteriji kvalitete. Čitav sustav dodatno je podržan olakšicama za proizvođače, manjim PDV-om na hranu čime se ne remete tržišne slobode. ORaH smatra da se na tragu ovog koncepta može postići učinkovit model u kome će vrhunski proizvodi iz cijele zemlje napokon završavati u tanjurima gostiju.

POPULARIZACIJA POLJOPRIVREDE – POLJOPRIVREDA JE VAŽNA I PONOSNI SMO NA NJU!

Kako je rečeno uvodno, najjači učinak na stanje današnje poljoprivrede imaju predrasude i nepoznavanje problematike što na duge staze dovodi do pogrešnih politika. Pripadnici političkih elita moraju biti ne samo deklarativno za poljoprivredu, već i osobno uvjereni u činjenicu da s njom počinje i završava dan te da budućnost ove zemlje znatno ovisi i o njoj. Da bi se došlo do kritične mase takvog razmišljanja ORaH smatra da je potrebno neodgodivo započeti s edukacijom i uključenjem građana, posebice djece kojoj se mora približiti proizvodnja hrane, život i rad na ruralnim područjima. Ona se može provoditi upoznavanjem djece već od vrtićke dobi s detaljima života na selu; obveznim modulom u osnovnim i srednjim školama koji na suvremen način i s dovoljno sati govori o proizvodnji hrane; izletima na uzorna seoska gospodarstva za sve razrede osnovne i srednje škole – bez obzira na strukovno usmjerenje; spotovima, plakatima, godišnjim manifestacijama, izborom najboljih poljoprivrednika, izborom najbolje uređenog poljoprivrednog gospodarstva,

poticanjem razvoja, projekata agrikulturnih parkova i tzv. 'jestivih krajobraza', agrikulturnih muzeja i sl.

DODATI STAVOVI I PROMIŠLJANJA UZ CILJEVE

STRATEGIJA RAZVOJA POLJOPRIVREDE - STRATEŠKI PRISTUP POLJOPRIVREDI KAO TEMELJNOJ GOSPODARSKOJ GRANI HRVATSKE

Hrvatska ima ogroman potencijal za gospodarski, društveni i okolišni razvoj kroz sektor poljoprivrede, ali taj potencijal neće nikada iskoristiti ukoliko sadašnju krizu ne pretvori u priliku. Iskustvo mnogih razvijenih država ukazuje na činjenicu da je temeljni preduvjet za tranziciju iz stanja krize u stanje prilike, planiranje s točno definiranim ciljevima, načinima postizanja tih ciljeva i rokovima njihove realizacije te disciplina u provedbi planova. Hrvatska stoga mora donijeti Poljoprivrednu strategiju s kartom poljoprivredne proizvodnje Hrvatske, i to ne forme radi, već kako bi iz faze proizvoljnosti –prešla u fazu planiranja i uspjeha. Da bi neka Strategija bila uspješna, pa tako i Poljoprivredna strategija, ona mora biti proizvod konsenzusa, ne političkih elita, već ključnih aktera i građana. Potpuni konsenzus nikada neće biti moguće postići zbog raznorodnih interesa različitih aktera, ali Strategija i njeni ciljevi moraju odražavati javni interes – a to je povećanje poljoprivredne proizvodnje kao strateške gospodarske grane iz koje se vidi suverenost neke države, podizanje kvalitete proizvedene hrane, korištenje okolišu prijateljskih tehnologija proizvodnje, zapošljavanje i rast gospodarstva.

MALE FARME SU JEDNAKO VRIJEDNE

Kada govorimo o strukturi poljoprivrednih gospodarstava, proizvodnih resursa i radne snage koja utječe na mogućnosti i uvjete razvoja proizvodnje i tržišta nužno je napomenuti da u Hrvatskoj prevladavaju poljoprivredna gospodarstva (OPG, PG) s malim i rascjepkanim posjedom te naglašenim tradicijama tzv. slobodnih oblika uzgoja i proizvodnje sličnim onima u Austriji, Italiji, Sloveniji i nekim drugim državama EU. Klimatski i geografski hrvatsko podneblje je kao stvoreno za razvoj manjih i srednje velikih gospodarstava, posebice ekološke proizvodnje. U tome je ogromna snaga i prednost – ne nedostatak Hrvatske.

Takva gospodarstva nikako ne isključuju postojanje industrijske proizvodnje. Jedno i drugo mora egzistirati u suživotu, dijalogu i razmjeni. Za sve ima mjesta – treba samo zaviriti u susjedstvo i proučiti najmoćnije europske proizvođačke organizacije koji su aglomerati stotina ili čak tisuća farmi koje ne prelaze hrvatski prosjek veličine. Takve strukture ukazuju

i na razvojne mogućnosti kao i potrebu optimalnog organiziranja razvoja održive i visokokvalitetne proizvodnje te razvoja poljoprivrede i ruralnih područja u RH.

OPADANJE BROJA PROIZVOĐAČA NIJE NORMALAN I ŽELJEN PROCES

Često se spominje kako je pad broja poljoprivrednika u svijetu normalan i kako taj proces ne može zaobići Hrvatsku. Egzodus i uništenje obiteljskih farmi koji se dogodio u Hrvatskoj nema nikakve veze sa sličnim, dugotrajnim procesima u razvijenom svijetu. U Hrvatskoj smo svjedočili o nestanku na desetke tisuća obiteljskih farmi u nekoliko godina. Svaki dan nekoliko desetaka farmi prestalo je s radom. Proces koji bi prirodno morao teći u zemlji s 300.000 nezaposlenih i više od milijun neobrađenih hektara upravo je suprotan. Hrvatska nije i vjerojatno neće biti pretežito industrijska zemlja. Tehnološki suvremena, ali održiva poljoprivreda u suradnji s prerađivačkom industrijom i turizmom rješenje je koje desetljećima čeka da ga se shvati i prihvati.

KORIŠTENJE SREDSTAVA PROGRAMA RURALNOG RAZVOJA

EU program ruralnog razvoja značajna je i pozitivna novost na raspolaganju hrvatskim proizvođačima hrane. Program čini 19 različitih mjera kojima je cilj povećanje konkurentnosti poljoprivrede, zaštita resursa, bolji prijenos znanja, promicanje trženja i prerade i sl. Program znatnim raspoloživim sredstvima (333 mil EUR) može pomoći da proizvodnja hrane ostvari dodatni napredak te da Hrvatska iskoristi posebnosti i potencijale koje druge države nemaju. Ipak, valja imati na umu da sam program ne može u temelju mijenjati stanje bez svih ostalih nužnih promjena i preduvjeta koji se navode u ovoj politici. Također je upitna spremnost, kako samog sustava tako i proizvođača, da udovolje visokim zahtjevima koji će postojati kod prijave za pojedina sredstva. ORaH će u svakom slučaju zagovarati svaki pozitivan pomak, pa tako i sva nastojanja oko Programa ruralnog razvoja, ali smatra da su pojedine mjere tek izolirane mogućnosti koje bez ukupne promjene klime neće znatno mijenjati poljoprivrednu stvarnost.

POLJOPRIVREDA JE BIOLOGIJA I SRCE- NE SAMO MATEMATIKA I NOVAC

ORaH zagovara stav da je proizvodnja hrane uvijek više od samog profita. Poljoprivreda je primjena znanosti u praksi. Ona je kompleksna proizvodna aktivnost u kojoj se sinergijski povezuju biologija, kemija, klima, tehnologija, menadžment, ljubav prema zemlji, obitelj i snažan javni interes.

7) Taktički alati – načini provedbe konkretnih ciljeva

TEMELJNI PREDUVJETI

POREZNE OLAKŠICE ZA SVE KOJI SE BAVE PROIZVODNjom I PRERADOM DOMAĆE HRANE

Taktika:

- Provedba analize financijskog utjecaja i intenziteta navedene mjere – Ministarstvo poljoprivrede, Ministarstvo financija
- Izmjene zakona i pravilnika

'AGRO BANKA' – IZVOR PRILAGOĐENOG FINANCIRANJA

Taktika:

- Osnivanje radne skupine Ministarstva poljoprivrede, Ministarstva gospodarstva, Ministarstva financija i Hrvatske narodne banke – priprema uredbe/odluke vlade
- Formiranje najužeg operativnog tima banke
- Postavljanje modela financiranja – pregovori sa zainteresiranim fondovima/bankama
- Osnivanje minimalnog broja podružnica
- Početak rada

MANJI PDV NA HRANU, POREZ NA ŠTETNU I NEZDRAVU HRANU.

Taktika:

- Provedba analize financijskog utjecaja i intenziteta navedene mjere – Ministarstvo poljoprivrede, Ministarstvo financija
- Izmjene zakona i pravilnika

UKIDANJE NEPOTREBNIH PRAVILA I OGRANIČENJA

Taktika:

- Uvođenje jedinstvenog sustava rada državnih tijela koji se temelji na strateškom upravljanju, evaluaciji i mjerenju rezultata
- Analiza, popisivanje i uklanjanje svih suvišnih pravila i ograničenja

LIKVIDNOST PLAĆANJA – KAZNE ZA NEPLATIŠE

Taktika:

- Provedba analize financijskog utjecaja i intenziteta navedene mjere – Ministarstvo poljoprivrede, Ministarstvo financija, Ministarstvo pravosuđa
- Izmjene zakona i pravilnika

INFRASTRUKTURA

STAVLJANJE DRŽAVNOG ZEMLJIŠTA NA RASPOLAGANJE

Taktika:

- Uvođenje sustava je u tijeku.
- Izvršiti preinake sustava bodovanja i vođenja gospodarskog programa
- Izmjena zakona i pravilnika

NAVODNJAVANJE

Taktika:

- Objedinjavanje svih do sada provedenih studija na temu navodnjavanja
- Formiranje operativne skupine uključenih ministarstava
- Donošenje zakonskog okvira za provedbu radova na navodnjavanju
- Definiranje projekta i svih pripadajućih strateških i taktičkih ciljeva
- Provedba projekta

OKRUPNJAVANJE ZEMLJIŠTA - POREZ NA NEOBRAĐENO ZEMLJIŠTE

Taktika:

- Provedba analize financijskog utjecaja i intenziteta navedene mjere – Ministarstvo poljoprivrede, Ministarstvo financija
- Izmjene zakona i pravilnika

ZNANJE I TEHNOLOGIJA

REAFIRMACIJA POLJOPRIVREDNIH ŠKOLA I ULOGE FAKULTETA

Taktika:

- Formiranje međuresorne skupine i donošenje programa reafirmacije te moderniziranog kurikulumu poljoprivrednih škola
- Formiranje posebnog stručnog tijela koje će na godišnjoj razini određivati smjer znanstvenog rada fakulteta s obzirom na aktualno stanje u poljoprivredi

OBNOVLJIVI IZVORI ENERGIJE U POLJOPRIVREDI – BIOMASA, GEOTERMALNA, SOLARNA I ENERGIJA VJETRA.

Taktika:

- Snažna međuresorna suradnja i intenziviranje postojećih programa
- Iskorištenje sredstava koja će biti dostupna iz fondova Europske unije

RIBARSTVO – ODRŽIVA AKVAKULTURA

- Formiranje stručne skupine i analiza stanja
- Popularizacija i edukacija zainteresiranih ribara
- Potpora korištenju dostupnih sredstava iz fonda za ribarstvo EU

NADGRADNJA

PROIZVOĐAČI UDRUŽENI U PROIZVOĐAČKE ZADRUGE/GRUPE/ORGANIZACIJE

Taktika:

- Formiranje operativnog tima za korekciju i pripremu zakonskog okvira
- Postavljanje projekta osnivanja zadružnih/kooperacijskih inkubatora
- Potpora korištenju dostupnih sredstava iz programa ruralnog razvoja
- Provedba projekta

BRENDIRANJE - HRVATSKA KAO ZEMLJA NAJKVALITETNIJE HRANE U EU

Taktika:

- Formiranje dizajnerskog i PR tima za donošenje strategije brendiranja
- Raspisivanje natječaja za vizualni identitet
- Izmjene zakona i pravilnika
- Početak brendiranja u skladu sa strategijom

SPAJANJE ZELENE I PLAVE HRVATSKE

Taktika:

- Formiranje međuresorne skupine i donošenje programa održivog ugostiteljstva i hotelijerstva
- Usklađivanje programa s brendiranjem hrvatske kao zemlje najkvalitetnije hrane u EU
- Izmjene zakona i pravilnika u skladu s programom

POPULARIZACIJA POLJOPRIVREDE – POLJOPRIVREDA JE VAŽNA I PONOSNI SMO NA NJU

Taktika:

- Formiranje međuresorne skupine i donošenje programa popularizacije poljoprivrede u vrtićima, školama i na javnim prostorima

ALTERNATIVNI PRODAJNI KANALI

OSNIVANJE SELJAČKIH TRŽNICA

Taktika:

- Formiranje međuresornog tima za izmjenu važećeg zakonodavstva

- Zakonskim okvirom posebno obvezati LSU za osnivanje posebnih seljačkih tržnica, samo s domaćim proizvodima
- Provedba i praćenje programa na svim županijama

ZELENI KIOSCI

Taktika:

- Izmjena važećeg zakonodavstva u skladu s potrebama projekta razvoja zelenih kioska
- Zakonskim okvirom omogućiti tj dodatno olakšati postavljanje zelenih kioska unutar prostora robnih centara, kampova, javnih prostora
- Provedba i praćenje programa na svim županijama

JAVNE USTANOVE, ŠKOLE, VRTIĆI, DOMOVI I BOLNICE POTROŠAČI DOMAĆE HRANE

Taktika

- Ostvariti komunikaciju s predstavnicima javnih ustanova i organizacija
- Izvršiti analizu potreba i mogućnosti nabave namirnica
- Propisati kriterije kvalitete i sigurnosti namirnica

OSNAŽIVANJE SOLIDARNIH GRUPA RAZMJENE

Taktika:

- Ostvariti komunikaciju s predstavnicima solidarnih grupa
- Na osnovu zahtjeva i prijedloga samih članova solidarnih grupa i uključenih proizvođača pripremiti konkretan program podrške na zakonskom nivou
- Provedba i praćenje programa na svim županijama

8) Financijski instrumenti

- **novac iz EU fondova (poljoprivreda, znanost, tehnologija, ruralni i regionalni razvoj);**
- **državni proračun;**
- **privatne investicije;**
- **sredstva financijskih institucija.**

Provedba održive poljoprivredne politike na dugi rok donosi sredstva Republici Hrvatskoj jer se otvara čitav niz aktivnosti i povoljnih kretanja u gospodarstvu – isključivo kroz postavljanje novog, 'pametnog' i poticajnog okvira za rad koji je hrvatskim proizvođačima dovoljan da bi bili uspješniji.

Kratkoročno, kod provedbe većine nabrojanih ciljeva riječ je o korištenju resursa državnih tijela/sluzbi koje su dužne provesti tražene analize, postaviti projektne mehanizme i pratiti ostvarenje postavljenih ciljeva.

9) Sažetak

Poljoprivreda je jedna od tri najvažnije gospodarske politike ORaH-a (uz energetiku i vodno gospodarstvo) jer se samo-održivost bilo kojeg društva ogleda u njegovoj sposobnosti da zadovolji potrebe stanovništva za vodom, hranom i energijom. Hrvatska usprkos velikim potencijalima za razvijenu poljoprivredu (poljoprivredno zemljište, odgovarajuća klima, dostatne količine vode, tradicija i obrazovne institucije) danas uvozi gotovo 50% hrane čime se čini ogromna šteta za gospodarstvo i ukupni društveni razvoj. Hrvatska je sredinom 2013. godine postala članicom Europske Unije (EU) te ju u tom kontekstu obvezuje i provedba Zajedničke europske poljoprivredne politike kao jedne od najvažnijih zajedničkih politika EU. Sredstva predviđena za financiranje poljoprivrede i ruralnog razvoja jedna su od najizdašnijih unutar fondova EU te i u tom smislu Hrvatska ima veliki potencijal za kvalitetan i održiv razvoj poljoprivrede.

Sadašnje stanje hrvatske poljoprivrede je prema svim podacima (statističkim, ekonomskim, socijalnim i dr.) jednako loše u svim njenim segmentima, uključujući ribarstvo i ruralni razvoj. Godinama djeluju snažni procesi koji su utjecali na smanjenje i nestanak poljoprivredne proizvodnje, a ruralna područja su obuhvaćena nazadovanjem i depopulacijom. Kontinuirano nastaju i povećavaju se ogromne ekonomske štete i gubici. Uzroci takvog stanja su raznorodni i uključuju: nepovoljno povijesno nasljeđe, nedostatak sustavne strategije, neplansko i pogrešno raspolaganje nacionalnim resursima, podilaženje interesnim lobijima i grupama, posebice uvozničkom lobiju, nestručni rad administracije, ministarstva, agencija, inspekcija, raširenog klijentelizma i korupcije i dr.

Za ORaH je održiva poljoprivreda sektor od najveće važnosti zato što je održiva poljoprivreda strateška i temeljna grana privrede Republike Hrvatske; opskrbljenost hranom osnovni je preduvjet suvereniteta i održivosti hrvatskog društva koje otvara veliki broj radnih mjesta te izvor sirovine za razvoj industrije i uslužnih djelatnosti. Osim toga održiva poljoprivreda oblikuje krajobraz, štiti okoliš, čuva bio-raznolikost i rezervoare vode te čuva život na ruralnom prostoru koji obuhvaća više od 90% teritorija Hrvatske.

Imajući u vidu ljudske potencijale, povijesni i globalni kontekst, klimatsku i geografsku posebnost Hrvatske i trenutno stanje poljoprivrede, ORaH predlaže realizaciju poljoprivredne politike koja se temelji na reformi u pet ključna područja:

1. Temeljnim preduvjetima tj promjeni opće proizvođačke klime
2. Infrastrukturi
3. Korištenju i poticanju novih znanja i tehnologija u cilju podizanja bruto vrijednosti proizvodnje po ha

4. Alternativnim prodajnim kanalima
5. Nadgradnji svih ostalih navedenih ciljeva kroz udruživanje, spajanje zelene i plave Hrvatske te popularizaciju poljoprivrede

Provedbom ove politike ostvarit će se vizija Hrvatske kao **proizvođača kvalitetne hrane za potrebe domaćeg stanovništva i izvoz, koja se u velikoj mjeri proizvodi ekološki na ruralnom području čija krajobrazna raznolikost i ljepota privlače turiste i koje je dom velikom broju stanovnika koji zadovoljno žive od održive proizvodnje hrane.**

Ova se politika planira financirati sredstvima iz investicijskih i strukturnih EU fondova (poljoprivreda, znanost, tehnologija, ruralni i regionalni razvoj), Državnog proračuna, privatnim investicijama te sredstvima financijskih institucija.

Zaključno, svaki ekonomski sustav snažno ovisi o četiri velika biološka sustava, a to su: usjevne površine (u najširem smislu riječi), ribarstvo, šume i gospodarski važni travnjaci. Ova četiri sustava daju nam ne samo hranu nego, uz važnu iznimku minerala i nafte, također i sve sirovinske materijale za industriju. Oni su dakle temelj našeg globalnog ekonomskog sustava čije se "zdravlje" ne može odvojiti i od stanja njihova "zdravlja", a zdravlje svih zajedno ovisi o "zdravlju" tla i vode, što je u konačnici i jedina trajna osnova opstanka i uspjeha bilo koje civilizacije. Održiva poljoprivreda u tom kontekstu čini značajan pomak sa isključivo kratkoročno i usko definiranih ekonomskih interesa prema cjelovitom i dugoročnom promišljanju razvojnih procesa, koji poštedeju prirodne resurse te time osiguravaju i opstanak budućih naraštaja. Smanjenje navedenih pritisaka na prirodu i okoliš moguće je postići promjenama uzoraka proizvodnje i potrošnje s posebnim naglaskom na **dematerijalizaciju i resocijalizaciju**. **Dematerijalizacija** u kontekstu održivog razvoja znači da rast materijalne proizvodnje ne bi trebao biti nužno praćen neobazrivo povećanjem utroška prirodnih resursa, što drugim riječima znači i potrebu za postizanjem eko-efikasnosti, čistijom proizvodnjom i djelotvornim upravljanjem materijalima i energijom. Razvojni projekti bi, dakle i u kontekstu poljoprivrede trebali zadovoljiti tri ključna principa:

- osigurati dobit,
- biti u suglasju s okolišem,
- osigurati razvoj zajednice.

U uskoj vezi s gore navedenim je i pojam **resocijalizacije** pod kojim se podrazumijeva opće prihvaćanje vrijednosnog sustava koji blagostanje ne poistovjećuje isključivo s mogućnostima bezgranične i bezglave materijalne potrošnje.

Održiva poljoprivredna politika omogućuje i pomak prema ekonomiji sa smanjenim protokom energije te društvu u kojem se visoko-centralizirane tehnologije koje troše enormno velike količine energije i kapitala postupno odbacuju a sve više koriste obnovljivu energiju, čuvaju okoliš i pridonose jačanju lokalnih zajednica. Postupna promjena energetskeg okoliša u kontekstu održive poljoprivrede svakako znači poticanje razvoja manjih regionalnih farmi te izbjegavanje energetski i okolišno neodržive visoko-centralizirane i isključivo na monokulturama zasnovane poljoprivrede čije održavanje u potpunosti ovisi o neobuzdanom crpljenju neobnovljivih resursa iz raznih dijelova svijeta. Politika održive poljoprivrede je u tom smislu utvrdila postojeće stanje, definirala potrebne promjene i instrumente, te pokazala na željene pravce djelovanja.

10) Literatura

1. Statistički podaci i sistematizacije Državnog zavoda za statistiku na temelju službenih popisa (Popisi stanovništva 2001. i 2011. godine, Popis poljoprivrede 2003. godine)
2. Baza podataka Državnog zavoda za statistiku (DZS)
3. Statistički godišnjaci i izvještaji DZS
4. Strukturne i poslovne statistike DZS za poljoprivredu, lov, šumarstvo i ribarstvo,
5. Statistike, baze podataka i analize iz EUROSTATA, uključujući i analize iz vodiča „Entereurope“, koji se odnose na poljoprivrednu proizvodnju i ruralni razvoj
6. Proizvodno-potrošne bilance poljoprivrednih proizvoda u RH, Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva RH(zadnje analize rađene 2000.-2003. god)
7. Podaci i analize iz Strategije ruralnog razvoja 2007 – 2013. god (MPRRR)
8. Podaci i analize iz IPARD Programa HR (MPRRR - Program ruralnog razvoja HR u perspektivi 2007.- 2013.g., za primjernu IPA – IPARD Programa)
9. Podaci i analize iz Programa ruralnog razvoja 2014.-2020. godine(MPRRR),
10. Podaci i analize iz Operativnih programa razvoja poljoprivredne proizvodnje u RH (govedarstvo, svinjogojstvo, voćarstvo, povrtlarstvo, drvna industrija, itd...);
11. Sektorske analize i podaci koje objavljuje Hrvatska poljoprivredna agencija (HPA).- Strategija „Europa 2020.“
12. Glavne politike EU (ZPP-Zajednička poljoprivredna politika (CAP), Kohezijska politika, ribarska politika), u kontinuitetu, te za plansko razdoblje 2014.– 2020.
13. Program ruralnog razvoja 2014. – 2020. – Mjere za EAFRD
14. Modeli financiranja i poticanja poljoprivrede i ruralnog razvoja u EU i RH
15. EU fondovi, u kontinuitetu, te za plansko razdoblje 2014.-2020
16. Objavljene Županijske razvojne strategije (ŽRS) hrvatskih županija
17. Objavljene lokalne strategije JLS i Programi ukupnog razvoja općina i gradova
18. Podaci, statistike i baze podataka Ministarstva financija
19. Podaci i analize nadležnih ministarstava za poljoprivredu i ruralni razvoj
20. Podaci i analize Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (APRRR)
21. Podaci i publikacije iz Hrvatske poljoprivredne agencije (HPA) i Hrvatskog zavoda za poljoprivredno-savjetodavnu službu (HZPSS)
22. Podaci i publikacije koji objavljuju institucija EU (www.europa.eu)
23. Podaci i publikacije specijaliziranih institucija u djelokrugu poljoprivrede i ruralnog razvoja (USAID, UNDP, DAI Inc., Hrvatska mreža za ruralni razvoj)
24. Alfier, D. (1994). *Turizam – izbor radova*. Zagreb: Masmedia

25. Agencija za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (2012). *Vodič kroz višestruku sukladnost*
26. Bennet, F. A. (2003). *Linkages in the Landscape. The Role of Corridors and Connectivity in Wildlife Conservation*, Gland, Switzerland and Cambridge, UK: IUCN
27. Crkvenčić, I., Malić, A. (1988). *Agrarna geografija*. Zagreb: Školska knjiga
28. Direktiva 92/43/EEZ o zaštiti prirodnih staništa i divljih biljnih i životinjskih vrsta
29. Direktiva 2009/147/EZ o zaštiti divljih ptica
30. European Commission (2012). *The Common Agricultural Policy – A Partnership between Europe and Farmer*. Luxembourg: Publications Office of the European Union
31. European Commission (2013). *Building a Green Infrastructure for Europe*. Luxembourg: Publications Office of the European Union
32. Glavač, V. (2001). *Uvod u globalnu ekologiju*. Zagreb: Barbat
33. Kazakova, Y., Stefanova, V. (2010). *High Nature Value Framing in the Western Balkans: Current Status and Key Challenges – A Scoping Document*
34. Millennium Ecosystem Assessment (2005). *Ecosystems and Human Well-being: Biodiversity Synthesis*. Washington DC: World Resources Institute
35. Mueller, H. (2004). *Turizam i ekologija*. Zagreb: Masmedia
36. Rifkin, J. (1989). *Entropy- A New World View*. Viking Penguin
37. Selman, P. (2012). *Planning at the Landscape Scale*. London: Routledge
38. Springer, O.P., Springer, D. (2008). *Otrovani modrozeleni planet- priručnik iz ekologije, ekotoksikologije i zaštite prirode i okoliša*, Samobor: Meridijani
39. Opperman, R., Beaufoy, G., Jones, G. (2012). *High Nature Value Farming in Europe. 35 European countries – experiences and perspectives*. Basel: Verlag Regionalkultur
40. Viljoen, A. (2005). *Continuous Productive Urban Landscapes: Designing Urban Agriculture for Sustainable Cities*, Oxford: Elsevier